

Jörn Karlsson

Remissvar Starkare kommuner - med kapacitet at klara välfärdsuppdraget (SOU 2020:8)

Bakgrund

Utmaningarna ökar för det stora flertalet av Sveriges kommuner samtidigt som skillnaderna mellan olika typer av kommuner blir större. Ekonomi och kompetensförsörjning blir alltmer problematiska frågor att hantera de kommande åren, men det handlar också om förmågan att upprätthålla kvaliteten på verksamheten, klara investeringsbehoven, ta tillvara potentialen hos utlandsfödda samt hantera och förebygga klimatförändringar.

Med dessa utmaningar som bakgrund beslutade regeringen den 9 februari 2017 att tillkalla en kommitté, kallad Kommunutredningen. Kommunutredningen hade i uppdrag att

- a. utarbeta en strategi för att stärka kommunernas kapacitet att fullgöra sina uppgifter och hantera sina utmaningar
- b. utreda förutsättningarna för att ge kommunerna generella möjligheter till avtalssamverkan.

Haninge kommun har fått betänkandet på remiss och regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet.

En utgångspunkt för utredningens förslag och bedömningar är att kommunerna behöver ha tillräcklig kapacitet för att den svenska decentraliserade samhällsmodellen ska kunna bibehållas och utvecklas. Utredningen menar att flera olika åtgärder måste vidtas för att stärka kommunernas kapacitet, så att kommunerna även i framtiden ska kunna fullgöra sina uppgifter. Det krävs en kombination av olika åtgärder på såväl kort som lång sikt, där åtgärderna kan se olika ut beroende på kommunernas geografi och andra strukturskiljande förutsättningar.

Den samlade bilden är att kommunerna står inför flera specifika utmaningar som dessutom kommer tillta i styrka under överskådlig tid framöver. Dessa är framför allt:

- svagare ekonomi
- svårigheter med personal- och kompetensförsörjning
- etablering och integration av nyanlända

- växande och uppskjutna investeringsbehov
- växande anspråk på service och välfärd
- kompetens att klara klimatförändring och hållbar utveckling

Kommitténs har ett antal förslag i betänkandet som kommunstyrelseförvaltningen kommenterar nedan i förslag till yttrande.

Förslag till yttrande

Generellt är Haninge kommun positivt inställd till förslagen, i synnerhet eftersom de inte är obligatoriska men skapar förutsättningar för frivillig samverkan och sammanslagningar av kommunal verksamhet, vilket stimulerar till möjligheter snarare än permanenta inlåsnings.

Strukturella åtgärder

• Utredningen bedömer att samverkan mellan kommuner skapar förutsättningar för stärkt driftskapacitet i kommunerna. En mer strategisk samverkan bör dock utvecklas för att större effekter på kommunernas kapacitet ska erhållas. Sammanläggningar av kommuner kan stärka både kommunernas drifts- och utvecklingskapacitet. Utvecklingen i ett framtidsperspektiv pekar på ett behov av förändringar i kommunstrukturen för att värna den decentraliserade samhällsmodellen. En förutsättning för kommunsammanslagningar är att de bygger på frivillighet.

• Utredningen föreslår att ett statsbidrag införs för kommuner som vill bedriva utvecklingsarbete inriktat mot att åstadkomma en mer strategisk samverkan eller en frivillig sammanläggning.

Kommentar:

Haninge ställer sig generellt positivt till att statsbidrag införs för att stimulera strategisk samverkan, men det beror på hur det kommer att utformas. En del kommuner har redan kommit långt och har en omfattande samverkan. Det får inte innebära att kommuner som idag inte samverkar får statsbidrag medan de kommuner som kommit långt inte kan ta del i statsbidraget.

• Utredningen föreslår att staten tar över skulder från kommuner som frivilligt genomför kommunsammanslagningar. Utredningen föreslår att regeringen tillsätter en utredning dels för att analysera de närmare tekniska och juridiska aspekterna av förslaget, dels ta fram ett mer detaljerat förslag.

Kommentar:

Haninge anser att staten skulle ta på sig ett mycket stort ansvar ifall de skulle ta över skulderna från de kommuner som frivilligt går samman. Detta statsfinansiella utrymme kommer, med stor sannolikhet, att tas från generella stödet till kommunsektorn och kan innebära att alla kommunerna kommer att vara med att finansiera samslagningar. Haninge är tveksam till

att staten tar över alla skulderna. En stimulans till kommuner måste dock finnas men inte i den omfattningen.

• *Utredningen föreslår att regeringen initierar en försöksverksamhet där kommuner får ges undantag från bestämmelser i lag, förordning eller myndighetsföreskrift. Försöksverksamheten ska syfta till att pröva sätt att stärka kommuners kapacitet, möjliggöra anpassning av verksamhet till lokala förhållanden eller minska statliga regleringar.*

Kommentar:
Haninge stöder förslaget.

• *Utredningen föreslår att en kommundellegation inrättas inom Regeringskansliet. Kommundellegationen och landshövdingarna ges i uppdrag att föra en dialog med kommuner om kapacitetsstärkande åtgärder, särskilt om strategisk samverkan och frivilliga sammanläggningar. Delegationen ska också sköta uppdraget om försöksverksamhet.*

Kommentar:
Haninge stöder förslaget men det får inte bli en administrativ börda för kommunerna.

• *Utredningen föreslår att Statskontoret ges ett kunskapsutvecklande uppdrag avseende kommunernas förutsättningar och utvecklingsbehov.*

Kommentar:
Haninge har i grunden inget emot ett kunskapsutvecklande uppdrag avseende kommunernas förutsättningar och utvecklingsbehov. Haninge är dock tveksam till att Statskontoret skulle vara den instans som skall ha ett sådant uppdrag.

• *Utredningen föreslår att regeringen tar initiativ till att Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA), får i uppdrag att i samverkan med statliga tillsynsmyndigheter utveckla statistik som mäter kvalitet i kommunernas verksamheter.*

Kommentar:
Haninge stöder förslaget.

Statens åtaganden och statlig närvaro i hela landet

• *Utredningen bedömer att det är av avgörande betydelse att staten sköter sina åtaganden för att kommunerna ska ha tillräcklig kapacitet att utföra sitt uppdrag. Det handlar om att staten finansierar och utför de uppgifter som den ansvarar för, att staten följer finansieringsprincipen och att staten på olika sätt är närvarande i kommunerna.*

Kommentar:
Haninge har ingen annan uppfattning.

Kommunernas ekonomi

• *Utredningen föreslår att regeringen lägger fram ett förslag om godkännande av en statsbidragsprincip till riksdagen. Principen innebär att staten primärt ska använda andra sätt än riktade statsbidrag för att styra kommunernas verksamhet. Om riktade bidrag ändå ges bör de klustras (grupperas) inom kommunala verksamhetsområden och/eller överföras till generella bidrag efter två år.*

Kommentar:

Haninge stöder förslaget.

• *Utredningen föreslår att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att genomföra en bred översyn av det kommunalekonomiska utjämningsystemet. Syftet är att säkerställa att utjämningsystemet i tillräcklig grad kan ge kommunerna likvärdiga ekonomiska förutsättningar oberoende av skattekraft och opåverkbara strukturellt betingade kostnader.*

Kommentar:

Haninge konstaterar att 2020 infördes förändringar i kostnadsutredningen och nu föreslås ytterligare en utredning att se över utjämningsystemen. Utjämningsystemen får inte bli ett glesbygdsstöd där kommunerna ska finansiera statens ansvar och beslut rörande glesbygdsfrågor.

• *Utredningen föreslår att regeringen tillser att det sker en löpande förvaltning och uppföljning av det kommunalekonomiska utjämningsystemet.*

Kommentar:

Haninge stöder förslaget. Det är bra att det uppdateras löpande för att undvika större förändringar i samband med andra förändringar.

Kommunernas kompetensförsörjning

• *Utredningen bedömer att regeringen bör ta initiativ till generella åtgärder på nationell nivå som bidrar till rekryteringen till tjänster inom kommunernas verksamhetsområden. Åtgärderna bör syfta till att höja sysselsättningsgraden och arbetskraftsdeltagandet i befolkningen, särskilt bland utrikes födda.*

Kommentar:

Haninge har ingen annan uppfattning.

• Utredningen föreslår att regeringen tar initiativ till att utreda möjligheten att minska studieskulder för personer som är bosatta och yrkesverksamma i kommuner med särskilt stora utmaningar gällande kompetensförsörjning.

Kommentar:

Haninge har i princip inget att erinra mot förslaget stöder förslaget om finansieringen inte drabbar kommunsektorn. Det är dock svårt att dra gränsen för vilka kommuner som har särskilt stora utmaningar. Vad händer med de kommuner som hamnar "under strecket"? De kommer att få det ännu svårare att rekrytera ifall det blir förmånligare att bli anställd i grannkommunen. I yrkesgrupper där kommunerna slåss om kompetenser där det totalt i landet finns ett underskott, så kommer det alltid att finnas kommuner som inte lyckas att rekrytera oavsett förmåner till den anställda. Här borde staten ta på sig ett större ansvar och utöka studieplatserna så att gapet mellan efterfrågan och utbud minskar.

Kommunernas digitaliseringsarbete

• Utredningen bedömer att staten bör ta ett långsiktigt ansvar för att etablera en förvaltningsgemensam infrastruktur för grunddata och informationsutbyte som kommunerna kan ansluta sig till.

Kommentar:

Haninge stöder förslaget.

• Utredningen föreslår att regeringen tillsätter ett rättsligt beredningsorgan inom kommittéväsendet som får i uppdrag att löpande ta fram beredningsunderlag för anpassning av gällande rätt som möjliggör accelererad digitalisering och förbättrad digital informationsförsörjning i kommunerna.

Kommentar:

Haninge stöder förslaget.

• Utredningen bedömer att Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) bör ges i uppdrag att stödja kommunernas digitaliseringsarbete.

Kommentar:

Haninge stöder förslaget. Förslaget om bättre förutsättningar för effektiv digitalisering är av godo, och bör bland annat fokusera på förändringar i lagstiftningen som i många fall släpar efter idag. Staten bör se över möjligheten att skapa grundförutsättningar och incitament för en sammanhållen digitaliseringsstrategi så att lagar kring samverkan och utbyte av information blir enhetlig i landet, och så att digitaliseringen får en gemensam struktur.

Övriga förslag och bedömningar

• *Utredningen bedömer att staten bör vidta åtgärder för att förenkla för kommunerna att ta del av statliga myndigheters planeringsunderlag som behövs i kommunernas klimatrelaterade arbeten.*

Kommentar:

Haninge stöder förslaget.

Planeringsunderlagen bör tillhandahållas utan kostnad för kommunerna.

• *Utredningens föreslår att regeringen tar initiativ till en utredning om det finns behov av ändringar i speciallagstiftning om grundläggande infrastruktur, för att underlätta samverkan mellan kommuner, särskilt avseende vatten- och avloppssystem (VA-system) och bredband.*

Kommentar:

Haninge stöder förslaget.

• *Utredningen föreslår att regeringen ger Tillväxtverket i uppdrag att i samverkan med Boverket, Trafikverket och regionerna stödja strategisk planering i kommunerna, med syfte att förbättra samarbetet i lokala och regionala planeringsprocesser.*

Kommentar:

Haninge stöder förslaget.

• *Utredningen bedömer att regeringen bör vidta åtgärder för att underlätta finansieringen av bostadsbyggande i kommuner där fastigheters låga marknadsvärden negativt påverkar möjligheten att finansiera nybyggnation. Regeringen bör också underlätta byggandet av bostäder genom förändringar av redovisningsregelverket.*

Kommentar:

Haninge stöder förslaget.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar

1. Kommunstyrelseförvaltningens yttrande utgör Haninge kommuns remissvar

Magnus Gyllestad
Kommundirektör

Jörn Karlsson
Ekonomidirektör